

(Fortsættelse 08):

LOKUM OG BIODYNAMIK

Mine farforældres have eller haver, er næsten et helt kapitel for sig. Der var en ganske smal forhøvede foran huset, som var afgrænset af en lav hæk, og bag denne voksede der forskellige prydblomster i bed, som f.eks. roser, pæoner og lupiner. Desuden lavendler, tagetes og stedmoderblomster, alt sammen omkranset af lav buksbom.

Men deres baghave, som var mindst lige så stor som mine forældres, var et eventyr at gå på opdagelse i. Baghaven strakte sig fra gårdspladsen bag huset og vel omkring 15-20 meter bagud. Allernederst til højre i haven, fandtes et forholdsvis smalt og højt træskur med et udskåret hjerte i døren. Det var lokummet, som hvad det indre angik, lignede det lokum, vi havde hjemme hos os. Og også hos mine farforældre brugtes gamle aviser til at tørre sig med. Det skal siges, at avispapiret dengang var af blødere kvalitet end nu om dage. Uden for skuret og op til den højre sidevæg, stod der en tønne, og oven på den var der i reglen et vandfad og en skål med et stykke håndsæbe, beregnet til håndvask efter lokumsbesøget. Ved siden af tønden stod der en spand vand, som jævnligt skulle fyldes med nyt, rent vand, når spanden var blevet tom.

Som det var helt almindeligt og dagligdags på landet dengang, blev lokumsspandens indhold om foråret og sommeren brugt til at gøde haven med. Om vinteren gravede man spandens indhold ned forskellige steder i haven. Og det var måske i begge tilfælde en af grundene til, at haverne var så frodige, frugtbare og fri for forurening på den tid! Og hvilken have, mine farforældre også havde! Med alle slags grøntsager: kartofler, gulerødder, ærter, rødbeder, pastinakker, selleri, agurker, bønner, græskar, hvid-, rød- og grønkål. Og af bærbuske: ribs, solbær, stikkelsbær, hindbær, brombær og jordbær. Af frugttræer var der kirsebær, flere sorter æbler, pærer og blommer, og sågar et ferskentræ. Selv husker jeg i særlig grad mine farforældres Grev Moltke-pærer, som var så store, at vi børn kun måtte få en enkelt pære hver. Men at sætte tænderne i en sådan pære, når den var rigtig moden, så den søde saft drev ned ad hagen og kinderne, var alene besøget hos mine farforældre værd. Det gjaldt også deres store blåsorte sveskeblommer, der smagte fuldkommen vidunderligt, og som vi børn kunne spise os en mavepine til af, hvis ikke enten farmor eller vores mødre havde stoppet os forinden.

Men nu var det jo vinter og 2. juledag, og så tæredes der i høj grad på spisekammerets righoldige indhold af røgede, saltede, henkogte og syltede naturalier. Middagen var overdådig, for mine farforældre satte en ære i, at beværte deres gæster på allerbedste måde, og det ville ikke sige så lidt. Som tilfældet er for de fleste børn, blev vi tre små drenge dog hurtigt trætte af at spise og sidde stille ved middagsbordet, og vi begyndte derfor at blive mere og mere urolige. Det bemærkede farmor, som altid førte det store ord i huset,

mens bedstefar for det meste forholdt sig passiv og tavs, men med et mildt og venligt udtryk i ansigtet. "Nå, I tre kneite, skrub så ud og leg med jer!" sagde farmor med påtaget strenghed, og det lod Børge, Henry og jeg os ikke sige to gange, men kom hurtigt ned af stolene og for omkring i stuen eller ud i køkkenet og bryggerset, snuppede vores overtøj og fortsatte ud i det fri, hvor vi sloges med snebolde eller bare pjankede omkring.

Bortset fra de evigt årvågne og omsorgsfulde mødre, tog de voksne ikke notits af os børn, men fortsatte spisningen og den livlige samtale, der blev ivrigere og højere, jo flere velsmagende glas, der tømtes i løbet af aftenen. Det var dog ikke almindeligt, at kvinder indtog alkohol og spiritus dengang, men bortset fra min altid asketiske og blege mor og altid travle farmor, som ikke kunne "fordrage det stads", så kunne min tante Alma og faster Dagmar godt nyde et par enkelte glas, som pyntede på ansigtsskøløren, der afhængigt af antallet af glas kunne skifte til blussende højrød. Som mindreårig har jeg dog aldrig nogensinde oplevet kvinderne i min familie berusede i mærkbar grad, kun, at de blev glade og endnu mere kvidrende end til daglig.

NYTÅRSAFTEN

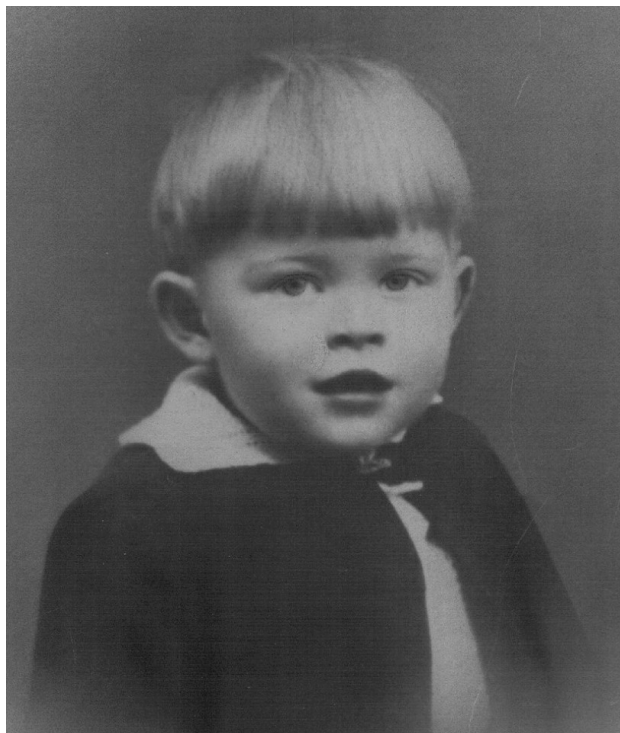
Det var formentlig i forbindelse med Nytårsaften 1931 eller måske 1932, da jeg var henholdsvis toethalvt eller treethalvt år, at jeg husker nogle ganske bestemte indtryk, der nedfældede sig i mit sind. Vi havde gæster den aften, og så vidt jeg nu erindrer var det onkel Johannes, tante Alma og fætter Børge, der var kommet på besøg i anledning af Nytåret. Det må det have været, for min onkel Johannes havde altid et eller andet specielt for, også ved sådanne lejligheder. Det specielle bestod denne aften i nogle former for bordfyrværkeri, som jeg ikke tidligere havde kendt til. Han demonstrerede bl.a. en særlig form for bordfyrværkeri, som ved antænding efterlod en aflang brun og let snoet aske, der grangiveligt lignede en lort. Det morede især os to drenge, som grinede om kap, mens mor og tante Alma fandt det særdeles ulækkert

Da far og Johannes omkring midnatstid gik udenfor på den delvis snedækkede plads foran huset, hvor de ville affyre forskelligt udendørs fyrværkeri, var det kun med den største ængstelse at i al fald jeg fulgte efter, for at se, hvad der skulle ske. Min fætter, Børge, som er et år ældre end mig, var en smule dristigere, og desuden bar han briller på grund af en medfødt bygningsfejl på øjnene, men brillerne ydede jo samtidig en vis beskyttelse mod eventuelt vildfarende fyrværkeri. Noget, man selvfølgelig også var opmærksom på dengang, men begrebet beskyttelsesbriller var så vidt jeg husker endnu ukendt eller brugen af sådanne i hvert fald ikke særlig udbredt dengang.

Det var ikke normalt for os småbørn, at vi fik lov til at være oppe til over midnat, så det var alene af den grund en helt usædvanlig situation for os. Imidlertid var det første jeg bemærkede, da vi denne sene aftentime trådte ud i sneen foran indgangsdøren, at den knirkede så lifligt og forunderligt under

skosålerne, når man tog nogle skridt. Det var begrænset, hvor langt man kunne se omkring sig, for pladsen var kun oplyst af lampen over entredøren, hvis lys forekom mig skarpt og grelt i den endnu totalt stille og sorte nat. Men sneen glitrede i et væk, der hvor lyset faldt på den.

Det næste, der tiltrak sig min opmærksomhed, var den umådelige, vidstrakte og tyste stjernehimmel, der hvælvede sig over vore hoveder. Synet af de utallige lysende punkter deroppe på den natsorte store hvælving gjorde mig stum af forundring, for jeg anede jo ikke det mindste om, hvad stjerner og planeter var for noget. Og selv i dag, da jeg ved lidt mere herom, kan synet af stjernehimlen dog stadig fascinere mig på en måde, så jeg føler mig opløftet og stedt over for noget i mere end én forstand ophøjet, eller snarere noget helligt, som fylder mig med andagt. Denne følelse er ikke blevet mindre af, at jeg i min voksne alder dels har fået en vis astronomisk viden og dels har tilegnet mig en filosofisk opfattelse, som betragter universet som en organisk, levende helhed, hvilket jeg senere skal vende tilbage til i anden sammenhæng.

Portrætfoto af mig som 4-årig, taget hos fotograf Christensen i Maribo. Billedet er et udsnit af fotoet med "Bisser" og "Busser". – Foto tilhører © Harry Rasmussen.

Efter at klokken havde slået tolv og udendørsfyrværkeriet var blevet skudt af, var det tid for min onkel, tante og fætter at vende hjem til Nakskov igen, hvilket i lighed med udturen foregik på cykel. Børge sad i en cykelstol foran på sin fars cykel. Turen tog vel omkring tre kvarter, så det blev sent inden de var hjemme og fik lagt den noget trætte og søvnige Børge i seng, og før de selv kunne kravle under dynerne.

Straks efter, at de var kørt, blev jeg selv lagt i seng, men selvom jeg var dødtræt, var hovedet fuldt af så mange indtryk, at det varede lidt, inden jeg kunne falde i søvn. Mor plejede at synge godnatsang for mig, men denne sene natte-time nøjedes hun med at pusle lidt om mig.

Næste morgen, da jeg vågnede og kiggede ud ad stuevinduet, så jeg til min store forbavselse, at den mindste af de to låger i stakittet foran husets indkørsel var væk. Det viste sig, at nogle spasmagere havde været på spil nytårsnat, idet de havde hængt stakitlågen af og hejst den op i flagstangen. Far blev godt gal over det, der var sket, for han hængede om sine ting og ønskede ikke disse ødelagt. Men da han fik lågen firet ned og så, at den ikke havde lidt overlast eller fået nogen skrammer, blev han lidt formildet og kunne godt se det sjove i situationen. Det var heller ikke nogen større ulemghed for ham, at få lågen sat på plads igen i stakittet, så alt var ved det gode gamle.

Nytårsdag skulle vi til frokost hos mine farforældre kl.13, og det gjaldt også min fars søskende med familie, så Alma, Johannes og Børge fik ikke lov til at sove længe den dag, for de skulle jo cykle helt fra Nakskov til Majbølle. Mærkeligt nok overnattede de ikke hos os, skønt vi både havde gæsteværelse og hele førstesalen til rådighed, og der var både sengepladser og sengetøj til rådighed, som mine morforældre og Dennis plejede at bruge, når de var på besøg og overnattede hos os. Men det er i øvrigt ikke meget, jeg husker fra denne nytårsfrokost, og derfor kan jeg faktisk ikke fortælle noget særligt om den. Kun at den som altid hos mine farforældre, var hyggelig og at der var mere end rigeligt at spise, samt at de voksne sad længe over maden og efterhånden blev mere og mere livlige og højrøstede og morede sig. Man kom aldrig op at skændes, for farmor og bedstefar frabad sig, at der blev diskuteret politik ved sådanne lejligheder.

Imens de voksne fortsatte den uendeligt lange spisning, legede vi tre drenge, Børge, Henry og mig, og morede os på vores egen måde. Vi fik jo i reglen lov til at gå hurtigt fra bordet, for maden var ikke det, der interesserede nogen af os særlig meget, så når vi var blevet mætte og sad uroligt på hver vores plads, sagde farmor gerne: "Nå, løb så ud med jer og leg!".

FASTELAVN

I februar kom fastelavnstiden, og den husker jeg især for fra en enkelt gang, da jeg var omkring 3-4 år, hvor jeg sad ved det store vindue ud mod vejen en sen eftermiddag og kiggede ud, kom der en flok spraglet klædte ryttere med masker for ansigterne, som gjorde holdt uden for vores hus. Her steg de af hestene og bandt disse til stakittet, hvor-efter de i række, den ene bag den anden, kom ind i vores dagligstue, hvor de dansede rundt om spisebordet, alt imens de sang. Da jeg blev klar over, at mændene ville komme ind i vores hus, blev jeg bange og skyndte at gemme mig nede under spise-bordet. På denne lå nemlig en stor dug, som nåede langt ned på siderne, og derfor mente jeg, at de

mærkelige og noget skræmmende skikkelser ikke ville kunne få øje på mig der, hvilket de da heller ikke gjorde.

Da flokken, som vel har været på 6-8 mænd, havde danset nogle gange omkring bordet og sunget en sang, som jeg ikke længere kan huske, og var blevet beværtet med, hvad huset kunne byde på af mad- og drikkevarer, som de indtog stående, forsvandt de ud ad døren igen og besteg hestene og red højt leende og syngende bort, formentlig til næste hus, for at gentage det årlige ritual.

Imidlertid havde jeg næsten ikke turdet trække vejret, da mændene stod omkring bordet, for at spise og drikke det, der blev budt dem, for jeg kunne jo se deres støvlesnuder der, hvor dugen ikke dækkede. Jeg vovede mig heller ikke frem fra mit skjul, før jeg var helt sikker på, at den skræmmende flok var både ude af syne og ude af hørevidde. Min mors og fars forsikringer om, at mændene var fuldstændig ufarlige, hjalp intet, for dertil var min frygt for stor.

PÅ BESØG I BURSØ

Det er mig desværre ikke muligt at erindre, hvornår jeg sammen med mine forældre eller med min mor første gang besøgte mine morforældre i Bursø. Men jeg mener bestemt, at det var mens jeg endnu var enebarn, og i så fald må det have været i 1932 eller 1933, eller sandsynligvis tidligere. Men en klar bevidst erindring herom har jeg først fra omkring 1933, da jeg var 4 år. Rejsen til Bursø foregik med tog, og jeg kan stadigvæk erindre, at vi efter ankomsten til Bursø Station spadserede den omkring 1 km lange vejstrækning til mine morforældres hus på Rødvejen. Derimod kan jeg ikke huske, om vi overnattede hos dem eller vi vendte hjem samme aften, hvilket i al fald var tilfældet flere gange senere.

Men det hændte også jævnligt, at mor og jeg - og senere Benny - blev hos morfar og mormor i nogle dage, mens far tog hjem senere samme dag eller dagen efter ankomsten. Han skulle jo passe sit arbejde, og dengang var der ikke noget, der hed ferie for landarbejdere. Nogle gange cyklede far de omkring 25-30 km, der er fra Tillitse til Bursø, hvilket formentlig skete for at spare udgiften til togbilletten. Engang havde han forresten medbragt et par af vores ungduer, som morfar og mormor skulle have, og de blev da også lukket ind til de andre duer, som mine morforældre havde i forvejen. Duerne, der var ringmærkede, kunne flyve frit ud og ind ad dueslaget, og hvad skete der? Jo, et par dage senere vendte de to duer tilbage til vores eget dueslag hjemme i Tillitse! De havde aldrig tidligere fløjet længere væk fra dette end måske højst et par kilometer, og de havde været lukket inde i en skotøjsæske med lufthuller i, da far pr cykel transporterede dem til Bursø, men alligevel formåede duerne at finde vej tilbage til vores hus i Tillitse, til det dueslag, hvor de formentlig var kommet til verden! Et eksempel på de mysterier, som livet og naturen er så rig

på, og som naturvidenskaben endnu ikke har kunnet give fuldt ud tilfredsstillende svar og forklaringer på.

HUSET PÅ RØDVEJEN

Som tidligere omtalt blev mine morforældre gift i 1912, fire år efter at morfar havde hentet mormor og mor i København og hjem til hans forældres hus, som dengang antagelig har været beliggende i landsbyen Krønge lidt sydøst for Bursø. Omkring bryllupstidspunktet havde morfar købt et stråtækt hus ved Rødvejen i Bursø, og her flyttede det nygifte par ind med min da 4-årige mor, den knapt 3-årige Emmy og den 1-årige Lilly.

Det skal nævnes, at mine erindringer om morfars og mormors hus, er suppleret med oplysninger, som min fætter Dennis velvilligt har stillet til min rådighed. Han blev selv født i huset den 29. februar 1928 kl. 23,45, og er således skudbarn, idet datoen den 29.2. kun forekommer hvert fjerde år, og han boede der til sit niende år, dvs. til 1937, da han sammen med morfar og mormor flyttede til København. Huset findes den dag i dag, men i restaureret og nyindrettet stand, og Dennis og hans kone, Lilly, har for få år siden besøgt stedet.

Huset lå og ligger vinkelret på Rødvejen, således at den ene gavl vender mod sydøst og den anden mod nordvest. I den førstnævnte gavl var der et tofagsvindue, som altså vendte ud mod Rød-vejen, sådan som de tidligere gengivne fotos af huset viser. Men lad os først se på, hvordan husets omgivelser så ud dengang. På dets østlige side lå der en mark, som stødte helt op til huset og derfra strakte sig til Søholtvejen. Omtrent på hjørnet af denne vej og Rødvejen, lå der et fodermesterhus, som formentlig hørte til Søgård. På den vestlige side af mine morforældres hus var der et stykke jord, og her var der anlagt nytte- og prydhave, og foran denne, ud mod vejen, var der grøft og græsabat, hvor deres ged kunne gå og græsse i sommerhalvåret. Bagved og i forlængelse af huset, hvilket vil sige bag den nordvestlige gavl, lå hønsehuset med den dertil knyttede indhegnede hønsegård.

Men idet man fra vejen gik ind mod huset, lå indgangsdøren omtrent ved gavlhjørnet, og herfra kom man ind i en forstue, fra hvilken der dels var adgang til "den fine stue", hvis vindue vendte ud mod Rødvejen, og dels til køkkenet, der lå langs med den omtrent sydvendte facade. Den såkaldte "fine stue", også kaldet "stadsstuen", var husets største rum, men her opholdt man sig kun ved specielle lejligheder. Den blev i vinterhalvåret opvarmet af en kakkelovn, som stod op mod den væg, der vendte ud til køkkenet.

Fra forstuen eller entreen kom man også ind i køkkenet, som var nogenlunde stort og havde lerstampet gulv. Langs med vinduesvæggen, som vendte ud mod den ovenfor nævnte have, var der i hele rummets længde et fast, smalt og aflangt køkken-bord med køkkenvask, som også brugtes til personvask. Modsat køkkenbordet og omtrent midt i huset, hvor skorstenen befandt sig, stod

komfuret med sine fire kogesteder og stege- og bageovn. På køkkenbordet stod bl.a. et primusapparat, som til daglig blev brugt til at koge vand til kaffe og lignende.

Fra køkkenet kom man via en dør "op" i dagligstuen, som var husets næststørste rum. Familien sagde almindeligvis "op", når det drejede sig om stuerne, fordi gulvbrædderne lå i et lidt højere niveau end køkkengulvet. Dagligstuen blev ligeledes opvarmet af en kakkelovn, som stod op til væggen ud mod køkkenet. På den anden side af døren ud til køkkenet var der et lille bord, hvor radioen havde sin plads. Op mod den modsatte væg stod en slagbænk og foran denne et aflangt spisebord med stole omkring. Det var her familien indtog sine måltider. I væggen ud mod haven var der to tofagsvinduer, så rummet lå nogenlunde oplyst af dagslyset. I væggen modsat vinduesvæggen var der cirka midt for en dør, som førte ind til soverummet, der domineredes af en stor dobbeltseng, som morfar og mormor normalt sov i, og desuden en seng til Dennis, samt et stort klædeskab. Dobbeltsengen havde halm i bunden, og henover halmen var der lagt et stort, groft slamlærredsklæde, for at hindre, at halmen skulle stikke, når man lå i sengen. Under hovedpuderne var der skråpuder, foret med fastpresset træuld. Der blev naturligvis brugt både lagner og hovedpude- og dynebetræk.

MUS I SENGEHALMEN

Min fætter har fortalt, at morfar et par gange om året bragte et knippe halm med sig hjem fra "Søgaard", hvor han jævnligt arbejdede som landarbejder i høsttiden, og så blev halmen i dobbeltsengen skiftet ud. Dennis fortæller også, at slamklædet havde været brugt på sukkerfabrikken til at presse saft ud af roerne, og når det var udtjent, fik de ansatte lov til at få det. Som tidligere omtalt, arbejdede morfar i reglen på Maribo Sukkerfabrik i roesæsonen, og han hørte altså til dem, der var heldige at erhverve sig det udmærkede slamklæde, der stadigvæk var brug-bart, om end til andet end sit oprindelige formål.

Dennis har også fortalt, at det kunne ske, at der var mus i den nye halm, og de peb lidt, når nogen vendte sig i sengen. Det har jeg dog nok aldrig oplevet de gange i min barndom, hvor jeg overnattede hos mine morforældre, selvom mor og jeg, og ved enkelte lejligheder også far, sov i dobbeltsengen. Derimod husker jeg ganske tydeligt, at den store dobbeltdyne var meget tung og polstret sådan, at fjerene ofte blev skubbet ned i benenden af dynen. Sidst på natten og efter at man havde væltet sig rundt i søvne, havde man derfor stort set kun dynebetrækket over sig.

En af de erindringer, der står tydeligst for mig, er den, at når mine forældre og jeg skulle hjem efter et besøg hos mine morforældre, så spadserede vi op til Bursø Station, hvilket i reglen skete hen under aften, når det var blevet halv- eller helmørkt. Jeg husker endnu den enlige, søvnige lampe, der oplyste den lille perron og væggen på den side af stationen, der vendte ud mod skinnerne.

Her var der nemlig foruden en cigaretautomat også ophængt en chokoladeautomat, og det bedste, jeg vidste var, når jeg havde fået en 25-øre til at trække et stykke flødechokolade for. Af en eller anden grund syntes jeg, at netop dette stykke chokolade smagte meget bedre, end det tilsvarende, man kunne købe i forretningerne.

BUMLETOGET

Men ellers var togturen frem og tilbage mellem Tillitse og Bursø og retur lidt af en prøvelse. Det var dog især hjemrejsen fra Bursø til Tillitse, der kunne være lidt af en prøvelse, ikke mindst for en lille purk som mig. Henrejsen forekom ikke nær så lang, som hjemrejsen, for da glædede jeg mig til at gense mine kære morforældre og min mindst lige så kære fætter Dennis. Hjemrejsen kunne derimod være slem, mest fordi den oftest foregik hen på aftenen, hvor jeg i reglen var træt og søvnig.

Men først var der ventetiden på togets ankomst, som virkede uendelig lang, når man stod og stirrede ud i mørket og spejdede efter lyset og lyden fra toget, så ventetiden på passagerer, der enten skulle af eller med toget, så at dette skulle sætte i gang igen efter at det havde holdt stille i nogle minutter, mens damplokomotivet gik i tomgang. Så lydene af togførerens fløjte, der signalerede afgang, og lokoførerens svarsignal med dampfløjten, som tilkendegav, at signalet var opfattet. Endelig de dengang tøj-tøj-tøj-lyde, som fremkom med kortere og kortere intervaller som udtryk for, at lokomotivet havde sat sig i bevægelse. Så rykket i og lydene fra vognstammen, idet lokomotivet trak i disse og satte dem i gang, først langsomt og snart hurtigere og hurtigere, samtidig med at den velkendte og evindeligt gentagne, rytmiske dum-da-da-dum-lyd meldte sig. Lyden var forårsaget af togskinnernes samlinger, hvor der var en lille afstand mellem hver skinne. Når toghjulene kørte henover disse samlinger, afgav det en bumpelyd, og tidsintervallerne mellem disse bumpelyde blev kortere og kortere, jo hurtigere toget kørte, og tilsvarende længere og længere, jo langsommere farten var.

Når toget var kommet op på sin maksimale kørehastighed, lød bumpene som en melodisk rytme á la dum-da-da-dum-da-da-dum, som virkede søvndyssende på en træt lille fyr som mig, der derfor snart faldt i søvn. Sæderne i togets personvogne var lavet af trælameller og uden nogen form for polstring, hvorfor man hurtigt fik ondt alle vegne af at sidde på det hårde sæde. Når trætheden og søvnigheden meldte sig, og det gjorde den snart, for jeg havde en lang dag bag mig, lænede jeg gerne hovedet op mod den ligeledes hårde kupévæg, og vågnede kun kortvarigt op, når toget gjorde holdt ved stationerne undervejs. Men ofte slingrede togvognen så meget fra side til side, at man havde vanskeligt ved at blive siddende i samme stilling, men blev tumlet frem og tilbage som en leddeløs dukke.

På strækningen mellem Bursø og Tillitse gjordes holdt ved de samme stationer, som på udvejen, men selvfølgelig i omvendt rækkefølge. Det var så vidt jeg erindrer stationerne Hillested, Skørringe, Ryde, Nybølle, Græshave og Gloslunde. Da vi langt om længe nåede Tillitse Station, var jeg så træt, fortumlet og søvrig, at jeg ikke selv magtede at gå den cirka en km lange strækning hjem til vores hus. Far måtte derfor bære mig på armen hele vejen, hvilket dog ikke var særlig besværligt for ham, idet han var i temmelig god fysisk form, og jeg i øvrigt lille af vækst og vægt.

Der er andre hændelser, jeg kan huske fra mine lejlighedsvisе besøg hos mine kære morforældre og fætter Dennis, men de stammer nok fra et par år senere end de her omtalte. Eksempelvis kan jeg huske, at jeg engang imellem kørte på cykel med mormor op til bageren i Bursø, hvor hun for næsten ingen penge købte wienerbrød fra dagen før. Særlig wienerbrødssneglene med hvid glasur smagte herligt og blev sat til livs med stor appetit. Det generede mig ikke det mindste, at de trods alt var en smule tørre i konsistensen.

En anden og måske knapt så munter ting, jeg husker fra disse besøg, var, når Dennis og jeg gik om i hønsegården og satte os på hug for at skide. Jeg ved ikke, hvorfor vi ikke gik ind på lokummet, som lå i tilslutning til hønsehuset, men det gjorde vi altså ikke hver gang. Det, jeg særlig husker, er, at Dennis ofte havde gullig tyndskide, hvilket naturligvis var synd for ham, men jeg fandt det aldeles ulækkert, ikke mindst fordi hønsene bagefter med stor appetit gjorde sig til gode med de menneskelige efterladenskaber. De lagde dog ikke skidne æg af den grund!

ET KENDT BEKENDTSKAB

Som tidligere nævnt måtte mine morforældre meget tidligt op hver morgen, morfar for enten at cykle hen på "Søgaard", som lå et par km fra hjemmet, eller for at cykle til Maribo Sukkerfabrik, som lå betydeligt længere væk, og mormor for at cykle til "Søgaard", hvor hun arbejdede som malkepige. Når hendes arbejde efter et par timers forløb var udført, vendte hun hjem igen, for at tage sig af huset og Dennis derhjemme. To af døtrene, Gudrun og Ditte, boede dog endnu hjemme på det tidspunkt, og de måtte naturligvis også hjælpe til med husarbejdet.

"Søgaard" tilhørte eller var forpagtet af familien Bitsch, som havde en søn, Bent, der var jævnaldrende med Dennis og som han legede en del sammen med. De to drenge gik i 1. klasse sammen i Bursø nye skole, som vistnok blev indviet i 1933-34. Den hidtidige Bursø Skole, som lå på hjørnet af Rødvejen og vejen til Krønge, tæt ved Bursø Kirke, blev omdannet til ispindefabrik, da skolen flyttede hen i den nye skolebygning på den anden side af vejen. Dennis kan forresten fortælle, at Bursø skole havde to klasser og at der kun var skolegang hver anden dag.

Da jeg var ung mand og navnet Jørgen Bitsch (f.1922) blev offentligt kendt som identisk med forfatteren og rejsefilmproducenten af samme navn, fortalte morfar mig engang, at han kendte Jørgen udmærket fra da denne som dreng kom på ferieophold hos sin onkel og tante på "Søgaard". "Han var en doven dreng, der hellere ville sidde på toppen af en halmballe og se på, end selv hjælpe med at bjerge høet!". Morfar havde bestemt ikke ret meget respekt for mennesker, der ikke gad bestille noget, som han sagde. Mange år senere i København, havde morfar fået besøg af Jørgen Bitsch, som forærede ham sin første bog, "Som Kahytsdreng til Siam", og det var vistnok den ene af morfars i alt to bøger. Den anden var som tidligere nævnt bogen om Stauning. Morfar spildte bestemt ikke sin tid med at læse bøger, som han i øvrigt karakteriserede som "løgn og opspind". Hans daglige lektüre bestod i reglen kun af Social-Demokraten.

Jørgen Bitsch, der var blevet uddannet som lærer under Besættelsen, blev især landskendt for sine rejsebøger og rejsefilmforedrag, og for, at han engang, da han opholdt sig ved Amazonasfloden, var kommet i kamp med en af de store anakondaslanger. På hans film kunne man se, hvordan han kæmpede vildt med slangen, som tilsyneladende forsøgte at sno sig omkring hans krop, hvilket sandsynligvis ville have været ensbetydende med den dristige forfatters død. Onde tunger ville imidlertid vide, at den anakonda, som forfatteren sloges vildt med, var stendød, og at dens bevægelser var fremkaldt af, at han tumlede omkring med den døde krop.

Spørgsmålet er, om de onde tunger havde ret, for ifølge et TV-program om anakondaer, sendt over National Geographic Channel i juli 1999, er anakondaer normalt meget sløve, når de ligger og gemmer sig i mudderet på lavt vand eller i sumpede områder. Ifølge anakondaekspertes gælder det om at få fat i dens hals lige bag hovedet og klemme kraftigt til, idet den stort set kun er farlig, hvis det lykkes den at bide sig fast. Ifølge samme kilder gør det endog meget ondt, at blive bidt af en anakonda. Den dræber sit offer ved at klemme luften ud af det, så det mister bevidstheden og dør, hvorefter slangen sluger offeret i et hele. Der er forlydender om, at anakondaer i enkelte tilfælde har angrebet, dræbt og slugt mennesker, men ifølge eksperterne findes der ingen beviser på det.

Da Jørgen Bitsch efter krigen havde været i Sydamerika og optaget sine første film, kom han en dag op til mine morforældre, der da boede i Baggesensgade i København, og her inviterede han dem med til et af sine rejsefilmforedrag, som blev afholdt i Nora Bio på Nørrebrogade, ikke langt fra Slangerupbanens Station. Så vidt jeg ved, var det anden gang i sit liv, at morfar nedværdigede sig til at gå i biografen. Hans første biografbesøg var, da jeg i 1946 inviterede mine morforældre med til premieren på den første danske langtegnefilm "Fyrtøjet", som jeg jo selv havde været med til at lave. Men herom senere.

MORMORS TRAFIKUHELD

Da Dennis var omkring 3-4 år, og jeg selv altså omkring 2-3 år, kom mormor ud for et alvorligt trafikuheld, som forårsagede, at hun fik et dybt sår på sin højre kind. Såret efterlod et stort ar, som mormor havde resten af livet. –Eftersom jeg ikke selv har nogen bevidst erindring om, hvad der skete i min mormors liv omkring ulykkestidspunktet, vil jeg henholde mig til, hvad Dennis har at fortælle herom: "Ja, det dybe ar på kinden, kan have meget at gøre med det svage syn. - Som så ofte cyklede hun til Maribo for at gøre indkøb. På Rødvejen, hvor den ender ved Søholt-vejen, kom brødmanden kørende i sin brødbil. Den kunne hun ikke se på nært hold, da fodermesterens hus lå i vejen. Han kørte ind i hende (eller omvendt). Det var bilens forskærm der skar hende. Hun lå længe på Maribo Sygehus. Jeg blev passet imedens af Gudrun og Ditte. Har vel været 3-4 år. Brødmanden, som havde bageri og butik i Krønge, tilbød familien at adoptere mig. Dette blev afslået." (Dennis i brev af 24.9.-1998).

I et senere brev har Dennis følgende at tilføje til ovenstående: "Den påkørsel af mormor, som jo var nok så alvorlig, blev aldrig meddelt til øvrigheden. Noget sådant var man vist nok lidt varsom med; men i den periode mormor lå på sygehuset, leverede bageren jævnligt brød og kager til huset og gjorde aldrig krav på betaling." (Dennis i brev af 12.10.1998).

Det er desværre ikke så meget mere, jeg personligt kan erindre fra mine forældres og mine besøg hos morfar, mormor og Dennis i Bursø, end hvad jeg har fortalt ovenfor. Men at jeg var endog meget glad for at komme der, ligesom jeg var glad, når vi fik besøg af dem i Tillitse, håber jeg vil være fremgået af, hvad jeg allerede har fortalt herom. Måske lige bortset fra, at jeg har glemt at nævne, at de - eller rettere sagt Dennis - havde en hund, der hed "Dino". Så vidt jeg kan huske, var det noget i retning af en engelsk eller irsk setter, og den var meget venlig og omgængelig, så den var jeg ikke bange for.

Dennis fortæller endvidere, at hunden til hans store sorg blev skudt, formentlig i foråret 1937, da mine morforældre og han flyttede til København og bosatte sig der. Morfar begrundede ifølge Dennis aflivningen af hunden med, at den ikke ville egne sig til en storby, og han ville heller ikke have at den skulle til fremmede.

Mine morforældre havde naturligvis mindst een kat, sådan som tilfældet var for alle andre folk i eget hus på landet. Jeg kan dog ikke erindre, hvad katten - eller kattene - hed, og jeg havde heller ikke meget med den eller disse at gøre. Jeg var i det hele taget kun til dyr – på afstand.

På dette foto fra omkring 1934, taget ved huset i Bursø, ses den da 5-årige Dennis stående foran hans og mine morforældre, som imidlertid på grund af hans mors sygdom havde taget ham til sig som plejebarn, da han var helt lille. Han betragtede dem derfor som sine forældre, som han nærrede stor kærlighed til, hvilket var gensidigt. – Privatfoto: © ca. 1934 Harry Rasmussen.

(Fortsættes i afsnit 09)